

СПЕЦИФИЧНОСТИ УЧЕЊА ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА У ПРЕДШКОЛСКОМ УЗРАСТУ

Оливера С. Петровић-Томанић¹

Педагошки факултет у Бијељини, Универзитет у Источном Сарајеву

Милица Д. Миловановић

Гимназија „Филип Вишњић“ Бијељина

Апстракт: Циљ овог рада јесте да укаже на важност и специфичности учења страног језика у предшколском узрасту. Ово је изузетно значајан период са аспекта цијелокупног психофизичког развоја. Развојна психологија нас учи да се у раном дјетињству стиче много више него током читавог каснијег живота. Да би се разумио феномен раног учења другог језика корисно је најприје сагледати механизме учења матерњег језика јер су они у суштини исти. Најважнија питања су: на ком узрасту је дијете когнитивно спремно за учење другог језика, колико је овакво учење сврсисходно и како се рано учење другог језика одражава на овладавање матерњим језиком. У главном дијелу рада су изложена и сазнања о учењу енглеског језика у раном дјетињству стечена на основу посматрања и истраживања спроведеног у вртићу. Став да дјеца могу успјешно савладати страни језик, уколико то чине на адекватан начин и у одговарајућем узрасту, представља својеврстан закључак овог рада.

Кључне ријечи: развојна психологија, учење у предшколском узрасту, матерњи језик, други језик, енглески језик.

Увод

Према књизи *Развојна психологија* учење је једна од најуниверзалнијих човјекових активности која доводи до релативно трајног мијењања понашања, што је најважнији ефекат те активности. Рано искуство основа је за онтогенетски развој у свим подручјима: когнитивном, афективном и психомоторном. Управо од учења зависи да ли ће се човек развити у складу са својим потенцијалима. Рано учење код дјеце одвија се одмах по рођењу и у току првих година, а главне одлике су му да оставља трајне и понекад значајне посљедице на развој, везано је за одређени узраст и када тај критични или сензитивни период прође, учење је трајно мање успешно. Оно се одвија стално и поступно, а промјене које настану су иреверзибилне. Границе личног мијењања јединке све су ниже са порастом година. Најранији узраст је критичан период када се организам одликује повећаном сензитивношћу за одређене подстицаје. Из наведеног слиједи закључак да су рано искуство и рано учење од највећег значаја за психички развој појединца (Брковић, 2011, 231–232).

Развојна психологија нас учи да се у раном дјетињству стиче много више него током читавог каснијег живота. То је период у оквиру кога се реализује дио свеукупних васпитних утицаја који се остварују од рођења дјетета до поласка у школу. Принципи предшколског васпитања укључују:

¹ olivera.petrovic@pfb.ues.rs.ba

-Принцип оптимализације развоја дјететових потенцијала-оптимална подршка развијању свих дјететових компетенција.

-Принцип игре и игровних активности-међузависност игре и развијености дјетета (игра подстиче здрав развој а психофизичка развијеност подиже квалитет игара.)

-Принцип ненасилне комуникације – спречавање насилничког понашања које је последица изражене егоцентричности дјете у овом узрасту.

-Принцип спонтаности и организованости – дјеловање у складу са својим нагонима и инстинктима.

-Принцип примјерности – усклађеност васпитних метода са узрастим и индивидуалним карактеристикама дјетета.

У предшколском периоду, од треће до шесте године, долази до развоја говора, облика језика у коме се употребљавају артикулисани звуци и ријечи да би се саопштиле мисли и осјећања. За нормалан говорни развој потребан је низ органских, психичких и социјалних чинилаца (Сузић, 2006, 11–16).

Органски предуслови за развој говора су: формиран говорни апарат, добар слух и морфолошко и функционално сазријевање моздане коре. Дјететов капацитет за учење језика у тијесној је вези са сазријевањем централног нервног система. Развој говора подразумијева прелингвистичку и лингвистичку фазу.

Прелингвистичка фаза је прва фаза у говорном развоју, која поред раног опажања и разумијевања говора укључује плач, вокализацију, брбљање и случајне имитације гласова, без разумијевања њихових значења. Први плач је значајан за будући развој говора јер дијете први пут чује сопствени глас. Гласови се јављају спонтано, сазријевањем – у првим мјесецима јављају се сви говорни звуци које људски гласовни систем може произвести. Слоговање, односно изговарање вокала и консонанта заједно, настаје у петом мјесецу, када дете координира рад дијафрагме, гласних жица, језика, усана и вилице, што омогућава регулацију квалитета изговорених гласова (Исто, 250).

Прва ријеч је изговорена група гласова која мора имати значење и бити у вези са нечим што се појављује када се изговара: особом, предметом или радњом/ситуацијом. Она изражава и неко емоционално стање дјетета: тежњу, жељу, потребу. Када су у питању реченице, фаза потпуне реченице јавља се у 4. и 5. години и одликује се коришћењем свих врста ријечи (Исто, 251).

Када су у питању теорије о усвајању говора Б. Ф. Скинер сматра да дјеца имитирају глас који чују од родитеља или га пак случајно изговоре, или изговоре неки глас у тренутку када на њих делује нека драж, понављајући га кад се појави иста драж (Исто, 256).

Чомски сматра да дијете посједује урођене језичке универзалије, јер научи да говори за релативно кратко вријеме – три до четири године – и да му је за то потребна минимална подршка околине, тј. да чује говор (Брковић, 2011, 257).

Специфичности учења енглеског језика у предшколском узрасту

Једно од најважнијих питања јесте: на ком узрасту је дијете когнитивно спремно за учење другог језика? Према књизи *Језик, мозак и когнитивни развој*, вријеме када се критични период за усвајање другог језика завршава зависи од искуствених фактора и фактора сазријевања, те се стога не може приписати тачно одређеном узрасту (Дапу 2001, 487). Ипак, сматра се да је дијете спремно за учење матерњег, али и сваког другог језика, онда када се говорна подручја мозга барем минимално развију (1, 5 до 2 године старости), а учење је умногоме олакшано уколико се одвија на спонтан, мање формалан начин. Осим тога, поставља се питање сврсисходности оваквог учења. Сматра се да постоји „уска повезаност између година у којима се појединац излаже језику и степена овладавања њиме (Исто, 482–483). Рано излагање језику утиче на перфектност изговора страног језика и богатство познавања лексичких јединица тог језика. Само они који су страном језику изложени од самог рођења или најранијег дјетињства показују изузетну контролу у

овладавању гласовним системом и граматичким структурама неког језика (Исто, 483). Посљедње питање на које треба дати одговор јесте каква је природа утицаја раног учења другог језика на овладавање матерњим језиком. Према Вивијану Куку, утицај који учење страног језика има на матерњи језик може се посматрати на три начина:

- 1) Владање матерњим језиком је побољшано усљед познавања страног језика. Детаљна истраживања билингвалног развоја показала су да дјеца која говоре два језика имају много истанчаније металингвистичке компетенције од својих једнојезичних вршњака;
- 2) Познавање матерњег језика може бити нарушено употребом страног језика. Ово је случај са имигрантима и избјеглицама, који заборављају свој матерњи језик јер га више не користе свакодневно, ни у друштвене ни у професионалне сврхе.
- 3) Познавање другог језика не доприноси побољшању, али ни погоршању матерњег језика. Овакве процјене су проблематичне јер се ослањају на субјективан осјећај доброг и лошег. Побољшана металингвистичка компетенција значајна је само уколико се њена корисност може дефинисати на неки начин, баш као што је и лоша само уколико онемогућава говорника да ефикасно обави неку активност (Кук, 2003, 11–16).

Истраживање

Овај рад садржи у себи и истраживачки дио, у оквиру кога смо 1. 10. 2015. године посјетили вртић „Бајка” у Бијељини и групу *Happy Hearts* коју чини деветнаест малишана узраста од три до пет година, а за чији рад је задужена професорица Тања Благојевић.

Малишани користе уџбеник *Happy Hearts 1* и пратећу радну свеску односно *Activity Book* аутора Jenny Dooley и Virginia Evans, који долазе из издавачке куће Express Publishing, а неизоставан дио сваког часа је и њихов другар Кенпу, плишана куца уз чију је помоћ учење лакше и забавније.

Активност којој смо присуствовали била је нешто другачијег карактера: умјесто материјала из уџбеника, за рад су кориштене активности које је осмислила професорица. У уводној етапи активности малишани заједничким снагама понављају *ABC Song*, а затим професорица позива чланове групе да формирају круг и ухвате се руке уз помоћ сљедеће пјесмице:

“Stand in the circle
Stand with me
Sit in the circle
One, two, three!”

Након тога малишани сједају у круг, професорица пушта CD који је саставни дио уџбеника а на екрану TV-пријемника појављује се продавница кућних љубимаца праћена пјесмицом:

„Hello, hello
It’s a lovely day
Welcome to the pet shop
Come on in and play!”

По завршетку пјесмице малишани поново стоје у кругу и држе се за руке, при чему се један од њих налази у центру тог круга а очи су му затворене. Професорица потом благо потапше

некога из круга по глави. Тај ученик се обраћа са *Hello* ономе ко стоји у центру круга, а он мора да погоди ко га је звао.

Током сљедеће етапе часа професорица малишанима показује картице са различитим животињама од којих свака има своје име (Kennу је пас, Molly мачка итд.) Док професорица показује картице, малишани пјевају пјесмицу:

“Hello, I’m _____
What’s your name?”

варирајући притом имена у зависности од животиње која им је показана.

За потребе наредне, треће активности, малишани поново формирају круг у чијем центру се овога пута налази корпа са бојицама. Професорица их поново уз помоћ пјесмице позива да узму по једну бојицу:

„What’s in the basket?
Come and see
What’s in the basket
One, two, three.”

Малишани узимају бојице говорећи притом коју су боју добили. Након тога мијењају улоге и професорица изговара назив боје а онај ко има ту бојицу треба да каже да је код њега. На крају активности, враћају бојице у корпу бројећи притом од један до десет.

Професорица потом издаје наредбу: „Go to the table. Now sit down.“ позивајући на тај начин дјецу да заузму мјеста у својим клупама. Вријеме је за посљедњу, четврту активност. Професорица даје свакоме цртеж срца који малишани треба да обоје. Срце има „руке“ којима држи малу таблу на којој малишани треба да напишу своје име. Професорица обилази свако дијете понаособ и помаже му да то уради. Виктор, дјечак који је први обојио цртеж у цијелости, као награду добија право да куца Kennу до краја часа буде код њега. Када предају рад, професорица хвали сваког малишана појединачно. За крај часа професорица поново пушта CD а на екрану се, једна за другом, појављују боје, чије називе малишани заједно понављају.

Општи утисак о часу је веома добар. Професорица је спремна за час и добро организована. Материјали коришћени на часу су унапријед припремљени и свима приступачни. Малишани добијају прецизне и јасне, свима разумљиве инструкције, које професорица прилагођава индивидуалним потребама. По издавању инструкција професорица поставља питања да би се увјерила да су сви малишани схватили шта се тражи од њих. Темпо часа је добро прилагођен и сви ученици добијају прилику да учествују. На крају се сумира све што је обрађено на часу како би се исти окончао на прикладан начин.

Услови у којима се учење одвија такође су веома квалитетни. Учионица је чиста и лијепо уређена, препуна боја и прикладних илустрација на зидовима, а знања се усвајају у брижној и пријатељској атмосфери. Малишани су вриједни и вољни да уче. Када је у питању управљање часом, треба напоменути да се дјеца прикладно понашају, знају шта је дозвољено а шта не, а ниво буке је прихватљив. Професорица ефикасно користи вријеме које има на располагању и води рачуна о појединачним потребама својих ученика, притом награђујући њихов труд.

Исходи, односно резултати учења, су веома повољни. Малишани су у стању да усвоје, препознају и повезују појмове и да ураде оно што се од њих очекује, притом се прикладно понашајући, чиме су испуњена оба задатка вртића као установе – како васпитни тако и образовни. Ипак, након посматрања часа, долазимо да закључка да се уз помоћ мањих промјена, час може додатно побољшати. Прва препорука у том правцу односи се на величину групе и подразумијева да се број полазника смањи са 20 на 10, тј. да се умјесто једне начине двије групе, јер би у том случају било олакшано праћење индивидуалног напретка малишана и могла би им се посветити додатна пажња а и вођење часа би било једноставније.

Други приједлог односи се на укључивање додатних визуелних материјала у структуру часа и усвајање појмова и вокабулара. Ово би, према нашем мишљењу, било веома лако остварити инкорпорацијом тематских цртаних филмова који би пратили наставне јединице у уџбенику. Захваљујући појави Интернета и ТВ програма, чији су садржаји прилагођени искључиво овом узрасту, не би требало бити тешко реализовати овај циљ.

Закључак

Након проучавања теоријског аспекта самог процеса учења и развоја говорног апарата, као и на основу података сакупљених истраживачком посјетом вртићу, можемо тврдити да дјеца имају једнаке предиспозиције за учење свих свјетских језика, уколико то почну чинити на вријеме и на адекватан начин. Исходи учења матерњег језика биће исти, без обзира на ниво интелигенције дјетета, јер је свако дијете у стању да овлада комплексним језичким структурама матерњег језика до шесте године старости. Иако је способност учења језика урођена, ниједна структурална компонента језика се још увијек не сматра таквом. Стога се може рећи да је свако новорођенче у стању да научи било који свјетски језик. Дијете ће научити било који језик уколико га подижемо у одговарајућем језичком окружењу, без обзира на расну или полну припадност. Не постоји генетска предиспозиција за учење енглеског, српског или било ког другог језика, те највећи дио одговорности носе они који дјецу подучавају страном језику – на њима је да препознају индивидуалне потребе и потенцијале својих „ученика“ и да процес учења страног, у овом случају енглеског језика, прилагоде истим.

Литература

- Брковић, А. (2011), *Развојна психологија*, Чачак: Светлост.
Сузић, Н. (2006), *Увод у предшколску педагогију и методiku*, Бања Лука: ХБС.
Duroux, E. (2001), *Language, Brain and Cognitive Development*, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
Cook, V. (2003), *Effects of the Second Language on the First*, UK: Multilingual Matters.

CHARACTERISTICS OF LEARNING ENGLISH IN THE PRESCHOOL AGE

Abstract: *The main purpose of this paper is to put an emphasis on the importance and the specifics of pre-school learning. This period is believed to be crucial for both physical and psychological development of a person. The psychology of development tells us that we learn much more during the period of early childhood than we do the rest of our lives. To understand the phenomena of early foreign language learning, it is desirable to look at the mechanisms of mother tongue acquisition, since these are practically the same. The most important questions to be answered are the exact age at which the child is cognitively ready to learn another language, how useful is this learning, and how does learning a foreign language influence the use of a native language. The main part of this paper presents the findings of a survey carried out in a nursery school, which concerns itself with an early-age language acquisition. In conclusion, it is said that any language can be learnt if this is done adequately and at the right age.*

Key words: *psychology of development, pre-school learning, mother-tongue, foreign language, the English language.*